

Перед Другою світовою війною і після неї ареал гімну УСС опинився у складі СРСР, що розглядав пісню націоналістичною та антирадянською. Таким чином майже на півстоліття «Ой, у лузі...» опинилась під забороною, виконувалась тільки потай, що ще більше сприяло варіативності тексту та фольклоризації виконання. Однак, уже у 1980-х учасники руху шістдесятників — публіцистка, художниця, правозахисниця Надія Світлична та музикознавець, фольклорист, організатор та керівник хору «Гомін» Леопольд Ященко доповнили пісню ще однією строфою: Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт./ Не журися, славно Україно, маєш добрий рід./ А ми тую червону калину підіймемо,/ А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!

Наприкінці 1980-х заборона на виконання «Ой, у лузі...» послабшала і вже у 1989 р. театр «Не журися» заспівав її зі сцени. У 1990 р. львівський муніципальний хор «Гомін» остаточно реабілітував гімн УСС. 1991 р. пісня вже була популярна настільки, що на батьківщині Степана Чарнецького встановили символічний пам'ятник. Відтоді популярність пісні тільки зростала, її виконували академічні колективи і популярні виконавці: хор ім. Г. Верьовки, капела бандуристів ім. Г. Майбороди, гурти «Гайдамаки» та «7 Men Brass Band», Тоня Матвієнко та інші. Однак справжнього вибуху уже не лише української, а й світової слави «Ой, у лузі...» здобула завдяки стрімовому, дуже проникливому, але трохи зміненому виконанню лідера гурту «Boombox» Андрія Хливнюка на початку агресії проти України 27 лютого 2022 р. Героїка пісні увійшла в резонанс із всеукраїнським відчуттям єдності та відсічі окупантам. А зарубіжних слухачів і музикантів виконання Хливнюка надихнуло на численні кавери, мікси, рок-версії, переклади багатьма мовами з багатомільйонними переглядами у соцмережах.

Таким чином, хоча в пісні «Ой, у лузі червона калина» вочевидь текстова і мелодійна основи народні, однак роль поетів, композиторів початку ХХ ст. у питанні авторства вирішальна. Як мінімум С. Чарнецький, М. Коссак, Г. Трух, О. Кошиць, А. Вахнянин, Н. Світлична та Л. Ященко є не лише редакторами, інтерпретаторами, аранжувальниками «Ой, у лузі...», а й співавторами, що народжували цей шедевр впродовж семи десятиліть. Крім того, як бачимо, цей процес триває і досі. Пісня «Ой, у лузі...» виявилась настільки універсально патетичною та національно фундаментальною, що однаково цікаво та оригінально звучить у різних жанрах виконання, різними мовами, акапельно та у супроводі симфонічних або рок-оркестрів. Не лише витоки пісні народні, такою ж народною, колективно авторською стало її буття, характер, а отже і позачасовість. Це пісня не конкретної епохи, а тепер вже і не тільки українського народу. Популярність та тривале, глибинне народження «Ой, у лузі...» як цілісного твору по праву виводить її за межі авторської чи навіть народної пісні, долучаючись до світової скарбниці сучасного міжнародного фольклору, міжнародних пісень.

Б. Клик

УКРАЇНСЬКІ ПАТРІОТИЧНІ ПІСНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

В. Клык

UKRAINIAN PATRIOTIC SONGS IN THE CONTEXT OF MODERNITY

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що відбулося в 2022 р. й триває дотепер (березень 2024 р.) стало потрясінням для всього світу й спричинило масштабні зміни в соціальному і культурному житті громадян України. Зокрема, чи не найбільших змін зазнало пісенне мистецтво, позаяк пісня завжди була і

є справжнім віддзеркаленням історичних подій. Приклади відбитку цих змін у музичній площині в контексті української історії та сучасності є нагальною й актуальною проблемою і потребує детального дослідження.

Період козацтва (XV–XVI ст.) виступив як фундаментальна основа для розвитку української військової музичної традиції, ставши колыскою для пісень, що оспівують героїчну боротьбу українського народу проти ворогів. У цей історично значущий час народилися твори, що втілювали сильні лейтмотиви, образи та символи, що не втратили актуальності протягом століть і продовжують існувати в сучасних піснях. Ці твори віддзеркалюють величезну повагу до захисників вітчизни та символізують незламну материнську любов до синів-героїв. Наразі цінність цих пісень підкреслюється їхньою здатністю поєднувати історичну пам'ять із сучасними музичними віяннями, завдяки чому українські артисти-співачки досягають нових висот у вираженні національного духу.

Стрілецькі пісні, як невід'ємна частина трагічної історичної спадщини України початку XX ст., розповідають про стійкість і мужність українського народу часів Першої світової війни і національних визвольних змагань (1914–1921). Вони стали символом опору проти несправедливості, закарбувавши в собі спогади про героїчне минуле. Стрілецькі пісні служать мостом між минулим і сучасністю, зберігаючи історичну пам'ять та виховуючи почуття патріотизму та гідності серед нових поколінь. Так, у перші тижні російського нападу соліст гурту «Бумбокс» Андрій Хливинок виконав відому стрілецьку пісню «Ой, у лузі червона калина» С. Чарнецького, яка стала одним із потужних сучасних символів героїчного українського спротиву російській навалі.

Протягом десятиліть та століть зміст і символіка українських воєнних пісень лишалися стабільними, збагачуючись новими інтерпретаціями та відтінками, які підсилюють їхню актуальність і суспільний резонанс. Сьогоднішні музичні твори, які продовжують традиції козацьких та стрілецьких пісень, відіграють ключову роль у формуванні національної ідентичності, підтримуючи дух єдності та взаємодопомоги серед українців. Наприклад, пісня «Біля тополі», присвячена захисникам України, що віддали своє життя в бою за свободу Батьківщини, яка була написана в 2015 р. лідером польського гурту «Еней» Петром «Льолеком» Солодухою і виконана цим гуртом разом із солістом гурту «Kozak System» Іваном Ленью і лідером гурту «Плач Єремії» Тарасом Чубаєм, відтворює героїчність українських воїнів і тугу матері за загиблим сином-захисником Батьківщини.

Значення цих та подібних пісень не можна недооцінювати, адже вони не тільки передають історичну правду та культурні цінності, але й слугують джерелом натхнення та опори в часи випробувань. Вони дозволяють глибше зрозуміти минуле, почути голоси предків і черпати з них силу для подолання сучасних викликів, водночас виступаючи як потужний інструмент згуртування нації.

Отже, зважаючи на всю складність та різноманіття історії України, ці пісні, будучи безцінними відбитками епох і подій, що формували українську націю, відіграють надзвичайно важливу роль у збереженні національної пам'яті та ідентичності. Таким чином, вони були й продовжують залишатися живим зв'язком між минулим, сучасністю та майбутнім, надихаючи нові покоління на створення власних героїчних розповідей і продовження багатовікових традицій української патріотичної пісні.